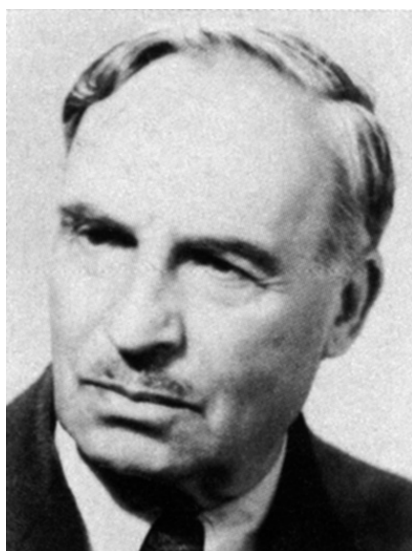

135 г. от рождението на Елин Пелин

На 18 юли се навършват 135 години от рождението на класика на българската литература Елин Пелин (псевдоним на Димитър Иванов Стоянов, 18 юли 1877 — 3 декември 1949) Централно място в творчеството му заема описанието на българското село, неговите произведения често са наситени с хумор, както и с дълбоко реалистично усещане за радостите и страданията в живота на българина.

Бащата на Елин Пелин, Иван Стоянов, известен като Йото Варджията, бил будна личност. Освен земеделец, той бил зидар, дърводелец, кантонер, правел коли, веялки, керемиди и тухли. Известен е и неговият проект за вятърна мелница, който по-късно е отразен от сина му в едноименен разказ. Въпреки скромния живот будният възрожденски дух на рода не позволил на Йото да остави единадесетте си деца неуки. Двама от синовете му завършили висше образование, а с разности на самият Иван било отворено училище в собствения му дом. По-късно Елин Пелин казва, че по това време баща му бил единственият грамотен човек в селото.

Елин Пелин се ражда на 18 юли 1877 година, като най-малкият от единадесетте деца в семейството.

Той израства в среда, където образованието било на особена почит. Баща му редовно носел книги от пазара в града, където продавал вар. В домашната му библиотека били „Рибният буквар“, „Под игото“ и съчиненията на Христо Ботев и Любен Каравелов. Завършва началното си образование в родното си село, след което заминава да учи в София (1890—1891, първи гимназиален клас), Златица, Панагюрище и Сливен (1892—1894, където завършва днешните 5 и 6 клас). Не завършва гимназия; страстно се увлича в четене, основно опознава българската и руската литература.

Учител е в Байлово (1895—1896). През 1896 г. прави опит да влезе в Рисувалното училище. Рисуването, наред с четенето, било една от големите му страсти. Не е приет и се връща в Байлово, където през следващите две години пише първите си сериозни произведения. От есента на 1899 се установява в София, където е притиснат от тежки финансови проблеми. До края на живота си Елин Пелин е обременен от материални трудности. Умира на 3 декември 1949 година в София на 72-годишна възраст.

През периода 1903 — 1904 година Елин Пелин издава сп. „Селска разговорка“ в Самоков. Чрез ходатайството на проф. Иван Шишманов започва работа като библиотекар в Университетската библиотека (1903—1907), командирован е в Париж и Нанси, Франция (1906—1907) заедно с Яворов, става пазител в хранилището на

Народната библиотека в София (1910—1916), уредник в къщата-музей „Иван Вазов“ (1924—1944), където работи до пенсионирането си. През 1904 г. излиза първата му книга „Разкази“, том първи. През 1905 г. заедно с Александър Божинов посещава за 20 дни Италия — Венеция и Флоренция. През същата година излиза „Пепел от цигарите ми“ — сборник от стихотворения в проза. Става редовен член на БАН (1940), а също председател на Съюза на българските писатели (същата година).

Сътрудник на многобройни списания. Редактира и списва почти сам сп. „Селска разговорка“ (1902—1903). Участва в редактирането на в. „Българан“ (1904—1909), в. „Развигор“ (1921—1927, 1937), редактира детските списания „Веселушка“ (1908—1910), „Чавче“ (1913—1914), „Светулка“ (1904—1944, 1945—1947), в. „Пътека“ (1933—1936); член е на редколегията на в. „Септемврийче“ (от 1945).

Елин Пелин започва да пише, още докато е ученик на село. През 1895 година обнародва първите си творби: в сп. „Войнишка сбирка“ разказа „Мило е отечеството“, в ученическото списание „Извор“ разказа „На майчин гроб“, стихотворенията „Зима“ и „Привет“. Под стихотворението „Тихи тъги“ (ноември 1897), отпечатано в сп. „Български преглед“, за пръв път се подписва с псевдонима Елин Пелин. В младежките си години се увлича повече от поезията. В зрялото си творчество се насочва към разказа и повестта, като продължава да пише детски и хумористични стихотворения.

Елин Пелин е един от най-големите художници на българското село, майстор на късия разказ в българската литература, създател на галерия ярки, незабравими образи, много от които са вдъхновени от неговите съселяни от Байлово, близки и познати. Оpoznал в детайли селския бит и душевност, зад идиличното и битовото открива определени социални тенденции и написва първите си зрели разкази: „Напаст Божия“, „Ветрената мелница“, „На оня свят“, „Гост“, „Андрешко“, „Пролетна измама“.

Автор е на редица разкази, наситени с жизнерадостен и весел смях, в които се оглежда дяволитият български селянин, готов да се шегува и в най-тежките моменти от своя нерадостен живот — белег на несломената жизненост на българския национален характер. В непретенциозните си, но много популярни хуморески в стихове и проза от сборника „Пижо и Пендо“ (1917) майсторът на иронията и на скептичния шопски присмех пародира увлеченията по селската идилия и поетизираната патриархалност, като им противопоставя суровата и примитивна правда на истинския живот.

С особена симпатия Елин Пелин пише за тежката участ на селския учител; „Душата на учителя“, „Кал“, „Самичка“, „В интерес на просветата“. Една от основните теми е и черквата и представителите ѝ. Елин Пелин осмива и изобличава с ярък реализъм чревоугодничеството, пьянството, алчността, лицемерието — пороци, в които са затънали калугери и попове („Напаст Божия“, „Братя“, „Изкушение“). Елин Пелин е художник с широк интерес към света; наред с нерадостните страни на живота той описва и красотата в противоречивата пъстрота на действителността, поезията в селския живот. С особена пластичност се отличават лиричните му пейзажи, в които хубостта на природата е свързана с труда и чувствата на хората.

В повестта „Гераците“ (1911) — едно от най-значителните произведения в българската литература — Елин Пелин описва с голяма художествена сила разложението на патриархалната селска задруга и на патриархалния морал под напора на новите капиталистически отношения. Писателят съчувства на стария Герак, който, стъписан пред индивидуализма и егоизма, недоумява защо любовта бяга от хорските сърца и защо хората не са вече братя помежду си. Предишната патриархалната етичност и човещина са заместени от вълчи нрави, морално падение и безогледна алчност. Старите форми на живот в село умират, създават се нови социални групи, нови социални образи. С голямо проникновение авторът проследява отраженията на социалните явления

в душите на хората. Във втората си повест „Земя“ (1922) Елин Пелин е обрисувал разрушителната стихия на частнособственическата страст, която опустошава човека, осакатява го нравствено.

По време на Първата световна война Елин Пелин пише патриотични произведения, събрани в сборника „Китка за юнака“ (1917). През 1928 г. издава сборника „Черни рози“ – стихотворения в проза, импресии с изповедни размисли и настроения. В книгата „Аз, ти, той“ (1936) – злободневни фейлетони, хумористични очерци и скици – изобличава общественopolитическата и нравствената поквара на съвременността. В „Под манастирската лоза“ (1936) – цикъл философски разкази и притчи – формулира в художествена форма своето жизнено и естетическо веруване. На аскетизма и догматизма той противопоставя жизнерадостната философия на битието, богатата и сложна хармония на човешката индивидуалност.

През 20-те и 30-те г. Елин Пелин пише предимно за деца: лирични стихотворения, поеми и басни, хумористични разкази и сценки, преразказва и сам пише приказки, съставя христоматии и читанки. Произведенията му за деца са изпълнени с ведър хумор и жизнелюбие. Автор е на един от най-хубавите български юношески романи в две части – „Ян Бибиан“ (1933) и „Ян Бибиан на Луната“ (1934), на книгите „Златни люлки“ (1909), „Кумчо-Вълчо и Кума-Лиса“ (1918), „Гори Тилилейски“ (1919), „Сладкодумна баба“ (1919), „Правдата и кривдата“ (1920), „Песнички“ (1927), „Поточета бистри“ (1931), „Приказки и басни“ (1949) и др.

Творчеството на Елин Пелин е изследване на духовната същност на човека, на неговия интимен свят и на съприкосновенията му с природната и социалната среда. Произведенията на Елин Пелин са широко известни и в чужбина, преведени са на повече от 40 езика. Национално-самобитното творчество на Елин Пелин оказва благотворно въздействие върху по-нататъшното развитие на художествената мисъл у нас. Произведенията му се превеждат и четат зад пределите на България. Според Максим Горки Елин Пелин „би бил гордост за всяка велика страна“. Други псевдоними, които Елин Пелин е използвал, са: Чичо Благолаж, Камен Шипков, Елчо, Пан, Пелинаш, Поручик, Мито, Чер Чемер, Иван Коприван, Горна Горчица, Катерина, Бокич, Слова и др.